

Türkiye’de Soğuk Savaş Dönemi’nde Kitlesele Linç Girişimleri: 1968 Konya Olayları Örneği

Ekin Kadir SELÇUK

Dr. Öğr. Üyesi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik
Bölümü, Bolu

E-Mail: ekinkadirsalcuk@gmail.com

ORCID ID: 0000-0003-4978-3635

Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 01.09.2022 Kabul Tarihi / Accepted: 29.03.2023

ÖZ

SELÇUK, Ekin Kadir, **Türkiye’de Soğuk Savaş Döneminde Kitlesele Linç Girişimleri: 1968 Konya Olayları Örneği**, CTAD, Yıl 19, Sayı 37 (Bahar 2023), s. 139-163.

Türkiye’de 1960’larda yükselen siyasallaşma beraberinde siyasal şiddet eylemlerini de getirmiştir. Şiddet eylemleri 1970’lerde daha da artmıştır. Bu eylemler sonucunda yüzlerce insan hayatını kaybetmiştir. Bu şiddet eylemlerinden en yıkıcı olanları da kitlesele linçlerdir. Linç eylemleri yalnızca can ve mal kaybına sebep olmaz, aynı zamanda linçin gerçekleştiği yerlerde ve bütün bir toplumda ayrılık duygusunu çoğaltır. O halde bu linç eylemlerini kim organize etmiştir, linçe katılanlar kendilerini nasıl savunmuşlardır, linçin karşısında kamu otoritesi nasıl bir tavır takınmıştır gibi sorular cevaplanmayı beklemektedir. Bu çalışmada 1960’larda giderek artan linç girişimlerinin en ses getirenlerinden olan Konya olayları ele alınmıştır. Ulusal ve yerel gazeteler, Meclis görüşmeleriyle Konya olayları mercek altına alınmıştır. Konya olaylarının meydana gelmesi sürecinde Türk sağıının hemen hemen tüm aktörlerinin payı

olduğu gözlenmiş, onlar bu eylemlerini topluma yabancı, toplumu karıştırmak isteyen solculara karşı bir millî refleks olarak sunmuşlardır. Tahrik edildiklerini vurgulayan linç eylemcileri bir yandan olaylarda meydana gelen suç fiillerinden ötürü yaptıklarını bir giz perdesinin ardına çekmeye çalışırken diğer yandan da hem sola karşı hem de kendi aralarındaki güç mücadelelerinde öne çıkmak için eylemlerinin haklılığını savunmaktan da geri durmamışlardır. Kamu otoriteleri linç eylemine karşı gösterdiği tepkide homojen bir tutum takınmamıştır. Merkez sağda konumlanan AP hükümeti linç karşı nispeten hoşgörölü bir tutum takınırken, bürokrasi ve yargının olaya tepkisi daha sert olmuştur. Neticede Konya olaylarının analizi Türkiye’de benzerleri, hatta daha ağırları defalarca yaşanacak olan kitlesel linç girişimlerinin dinamiklerini anlamamızda yardımcı olacaktır.

Anahtar Kelimeler: 1968 Konya Olayları, Linç, Türk sağı, Kamu Otoritesi, Hükümet.

ABSTRACT

SELÇUK, Ekin Kadir, **Mass Lynching Attempts During the Cold War Period in Turkey: The Case of Konya Incidents of 1968**, CTAD, Year 19, Issue 37 (Spring 2023), pp. 139-163.

The rising politicization in Turkey in the 1960s brought along with it acts of political violence. Violent acts increased even more in the 1970s. Hundreds of people died as a result of these actions. The most destructive of these acts of violence are mass lynchings. The acts of lynching not only cause loss of life and property, but also increase the sense of separation in the places where the lynching took place and in the whole society. In that case, questions such as who organized these lynchings, how those who participated in the lynching defended themselves, and what attitude did the public authority take in the face of the lynching are waiting to be answered. In this study, the Konya incidents, which were one of the most prominent lynching attempts in the 1960s, were discussed. The events in Konya were brought under the spotlight through national and local newspapers, parliamentary meetings. It was observed that almost all the actors of the Turkish right had a share in the occurrence of the Konya events, and they presented these actions as a national reflex against the leftists who were foreign to the society and wanted to confuse the society. The lynching activists, who emphasized that they were provoked, on the one hand, tried to hide their actions due to the criminal acts that took place in the incidents, and on the other hand, they did not hesitate to defend the rightness of their actions in order to come to the fore both in the power struggles against the left and among themselves. Public authorities did not adopt a homogeneous stance in their response to the lynching act. While the centre-right AP government adopted a relatively tolerant attitude towards the lynching, the reaction of the bureaucracy

and the judiciary was more harsh. After all, the analysis of the Konya events will help us to understand the dynamics of mass lynching attempts, which will be experienced many times over in Turkey.

Keywords: Konya incident of 1968, Lynching, Turkish right, Public authority, Government.

Giriş

Bu çalışmada 23 Temmuz 1968’de Konya’da sağ aktör ve örgütler tarafından organize edilip başta sol örgüt ve derneklere, sol yayınlar satan kitabevelerine, bir gazete, içkili restoranlara, bazı otellere karşı gerçekleştirilen saldırı ve linç girişimi ele alınmıştır. Türkiye’de sol ve sağ arasında kutuplaşmanın toplumsallaştığı 1960’lı yılların ikinci yarısından itibaren çeşitli politik örgüt ve aktörler zaman zaman karşıt fikre sahip grupların düzenlediği mitinglere, konferanslara, eylemlere fiili saldırılar düzenlemiştir. Bunların başında Türkiye Komünizmle Mücadele Dernekleri’nin (TKMD)¹ örgütlediği Türkiye İşçi Partisi’ne (TİP) yönelik saldırılar gelir.² Bu saldırılar 1968 yılından itibaren yoğunlaşmıştır. 23 Temmuz 1968 Konya saldırısı ise Türkiye’de hemen hemen bütün sağ aktörlerin yer aldığı ve sadece solu da değil, pek çok farklı noktayı hedef alan ve o döneme kadarki en kitleli, en yaygın linç eylemlerinden biridir. Konya’da yaşananların benzerleri daha sonra Soğuk Savaş boyunca defalarca tekrarlanacaktır. Konya olaylarında herhangi bir ölüm vakası olmamıştır, ilerideki benzerlerinde ise ölümler de yaşanacaktır, 1970’lerde ise bu olaylar kitleli katliam boyutuna varacaktır.

Konya olaylarının organizasyonundan, bu olayların içinde yer alan aktörlere, olayların ardından yapılan değerlendirme ve yorumlara, failerin yargılanmasına dek pek çok noktanın bazı farklılıklarla beraber ilerideki olaylarda da tekrar edeceği söylenebilir. Dolayısıyla bu olayların üzerine yapılan derinlikli bir değerlendirme daha sonraki olayları anlamamızda da yardımcı olacaktır. Fakat tekrar vurgulamak gerekir ki “tarih aynen tekrür etmeyecektir.” Özellikle 1970’lerdeki kitleli katliamlarda başta can kaybı olmak üzere Konya olaylarından bazı önemli farklılıklar vardır.

Konya olaylarında kentte bulunan sağın hemen hemen tüm unsurları kente “yabancı” olarak görülen sol görüşlü gençlerin düzenlemek istediği mitinge

¹ TKMD üzerine bir çalışma için bk. Ertuğrul Meşe, *Komünizmle Mücadele Dernekleri*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2017.

² Sık sık tekrarlanan bu saldırılar içinde 1965’te Bursa’da meydana gelen olaylar en önemlilerinden biridir. Nihat Sargın, *TİP’li Yıllar 1961-1971*, Felis Yayınevi, İstanbul, 2001, s. 279-281. TİP’e yönelik diğer saldırılar için de aynı kaynağa başvurulabilir.

engel olmak amacıyla dernekler, örgütler gibi toplumsal ağlar üzerinden bir araya gelmiş, zor ve baskı yoluyla mitingi iptal ettirmiş, buna rağmen gelecekteki benzer girişimlere karşı gözdağı vermeye de yaracak şekilde şehirde kendilerine “düşman” gördükleri mekân ve oluşumlara saldırı düzenlemiştir. Bu saldırı iktidardaki Adalet Partisi (AP) yetkilileri tarafından en azından geniş bir hoşgörülle karşılanmıştır.

Sağ aktörler, bir yandan saldırının oluşturduğu suç fiili nedeniyle “bazı tahrikçilerin” “gizemli kişilerin” olaylarda rolü olduğunu söyleyerek saldırıya gizem katmaya çalışırken diğer yandan “halkın doğal refleksi” olarak adlandırarak ve tekrarlarının yaşanabileceğini söyleyerek saldırıya sahip çıkmıştır. Bu sahip çıkmanın bir nedeni sola gözdağı vermekse diğer nedeni bu sayede kendilerini komünizme karşı koruyucu olarak sunup meşrulaştırmak ve buradan güç devşirmektir.

Olayların ardından verilen tepkilere bakıldığında meselenin daha çok ilerlilik-gericilik ekseninde tartışıldığı görülür. Olaylarda saldırıya uğrayan sol kesimler saldırının ‘irticai’ bir ayaklanma olduğunu söylerken sağ aktörler öncelikle buna karşı çıkarak kendilerini savunmuşlardır. Bunun önemli bir sebebi Türkiye’de sol-sağ karşıtlığının oluşumunda Türkiye’nin modernleşme sürecine yönelik farklı değerlendirmelerin rol oynamasıdır. Sağ genel olarak Türkiye’de sol düşüncenin yaygınlaşmasını “aşırı” Batılılaşmanın, “yanlış” modernleşmenin bir sonucu olarak görmüş, solu aynı zamanda dine, ahlaka, maneviyata bir tehlike olarak değerlendirmiştir. Konya saldırılarında yer alanların veya o saldırıya destek verenlerin ‘motivasyon kaynaklarına’ bakıldığında da bu fark edilmektedir. Sol da bu tür saldırı olaylarını genellikle “gericilikle” irtibatlandırmış, bu saldırıların aynı zamanda laik sisteme yönelik olduğunu vurgulamıştır.³

Türkiye, Soğuk Savaş’ın başlamasıyla Batı kampına dahil olmuştur. Bu dönemde ABD’nin başını çektiği Batı bloğunun ideolojisi antikomünizmdir.

³ Fakat bu noktada bir ayrıma dikkat çekmek gerekmektedir. Halil Akkurt, sosyalist solun gericilik-ilerlilik ikiliğini kullansa da bu kavramlara resmi Cumhuriyetçilikten kimi noktalarda farklı bir anlam atfettiğini ifade etmektedir. Akkurt sosyalist solun da laikliğe sahip çıktığını, fakat meseleyi daha fazla sınıfsal bir çerçevede ele aldığını öne sürmektedir. Buna göre sosyalist sol dine, dindarlığa karşı olmadığını, egemen sınıfların toplumsal ilerlemeyi durdurmak, sömürü mekanizmalarının devamını sağlamak amacıyla dini kullanmasını gericilik olarak adlandırdığını vurgulamıştır. Pozitivist-ilerlemeci bakışı sosyalist sol resmi Cumhuriyetçi söylemle paylaşıya da aslında vurgusu daha ziyade mülkiyet ilişkilerine ve bu ilişkilerden kaynaklanan sömürü mekanizmalarının dini söylem aracılığıyla gizlenmesine yöneliktir. Halil Akkurt, “Türkiye’de Solun Dine, Dini Oluşumlara ve Din-Siyaset İlişkisine Yaklaşımı (1960-1980)”, *Tarihsel Süreçte Türkiye’de Din ve Siyaset*, Ed. Adem Çelik - Atıl Cem Çiçek, Efe Akademi, İstanbul, 2019, s.148-149. Aslında CHP içinde Ecevit’in de bu konuda benzer bir söyleme yöneldiği belirtilebilir. Necmi Erdoğan, “Demokratik Sol ve Sosyal Demokrat Portreler”, *Birikim*, Sayı 44, 1992, s. 28.

Türkiye de resmî ideoloji olarak antikomünizmi benimsemiştir. Devlet içinde kimi aktörler ve zaman zaman siyasi iktidarlar ciddi bir biçimde komünizmi en büyük tehdit olarak görmüş, onu resmî ve gayri resmî yollarla bastırmak için çabalamıştır. Milliyetçi muhafazakâr sağ da kendi içindeki farklıları kapatıp bir araya gelebilmek için antikomünizm siyasetini bir fırsat olarak değerlendirmiştir. Üstelik bu sayede devleti yönetenlerin nazarında meşruiyetlerini arttırma şansı bulmuşlardır.⁴ Öte yandan genellikle devletin solu bastırmak için milliyetçi muhafazakâr sağdan faydalandığı, zaman zaman gayri meşru yollara başvurmaktan da çekinmediği kabul edilse de bu siyasetin devletin tüm aktörleri tarafından sahiplenilmediği, buna karşı çıkan aktörlerin de devlet, hükümetler ve bürokraside yer aldığı söylenebilir.⁵ Konya olaylarından sonra hükümetin sola yönelik bu saldırıları gerçekleştirenleri korumaya yönelik bir tutum aldıkları görülmektedir. Buna rağmen hükümet saldırısının organizasyonunda rolü olduğu düşünülen bazı kişilerin mahkemede ceza almasını engelleyememiştir. Üstelik bu kişileri mahkûm eden yargı üyeleri yaptıkları değerlendirmede demokrasinin, hoşgörünün, hak ve özgürlüklerin önemine vurgu yapmışlardır.

Bu çalışmada üç ulusal gazete ve iki yerel gazete incelenmiştir. *Cumhuriyet*, sol ve daha çok sol-Kemalist kesimlere hitap eden ulusal bir gazetedir. *Tercüman*, iktidardaki Adalet Partisi’ne (AP) yakın, milliyetçi-muhafazakâr kesimin çok satan ulusal gazetelerinden biridir. Döneminde tirajının 300 bin civarında olduğu bilinmektedir. *Milliyet* ise ılımlı, biraz solda daha çok da merkezde bulunan 200 bin tirajı olan bir gazetedir.⁶ Yerel medyada ise *Yeni Konya*, *Anadolu’da Hamle* ve *Yeni Meram* gazeteleri incelenmiştir. *Yeni Konya* ve *Anadolu’da Hamle* gazeteleri şehirdeki en etkili yerel gazetelerdir, üstelik linç girişimine ‘vesile’ olan sol görüşlü gençlerin miting yapacağı haberi bu iki gazetede yayınlanmıştır. *Yeni Konya* gazetesi nispeten ılımlı, sosyal demokrat bir çizgidedir, ama içinde Konya’da sağ kesimin çokça itibar ettiği isimler de yazı yazmaktadır. *Yeni Konya* gazetesi aynı zamanda saldırılarda hedef alınan, tesisleri tahrip edilen gazetedir. *Anadolu’da Hamle* ise milliyetçi muhafazakâr çizgide yayın yapan bir yerel gazetedir.⁷

⁴ Bayram Koca, “Altmış Yıllarda Türkiye’de Antikomünizm: Truman Doktrininden Komünizmle Mücadele Dernekleri’ne”, *Türkiye’nin 1960’lı yılları*, Ed: Mete Kaan Kaynar, İletişim Yayınları, İstanbul, 2017, s.548-549.

⁵ İlker Aytürk, “Yetmiş Yıllarda Ülkücü Hareket ve Komünizmle Paramiliter Mücadele”, *Türkiye’nin 1970’li Yılları*, Ed: Mete Kaan Kaynar, İletişim Yayınları, İstanbul, 2020, s. 444-445.

⁶ Hıfzı Topuz, *100 Soruda Türk Basın Tarihi*, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1973, s.225.

⁷ Olayların ardından bu iki gazetede birbirlerini suçlayan haberler yayınlanmıştır. *Yeni Konya* gazetesi, *Anadolu’da Hamle* Gazetesi Yazı İşler Müdürü Aydın Özsoy’un olaylarda yer aldığını ve saldırganlara sopa dağıttığını iddia etmiş, polis tarafından arandığını belirten bir manşet yayınlamıştır. “Hamle Gazetesi Yazı İşler Müdürünü Emniyet Arıyor”, *Yeni Konya*, 29 Temmuz

Gazeteler dışında ikinci kaynağımız Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde (TBMM) Konya olaylarıyla ilgili siyasi parti temsilcilerinin, milletvekillerinin yaptıkları konuşmalardır. Olayların ardından kendisi de Konyalı olan İçişleri Bakanı Faruk Sükan hakkında bir gensoru önergesi verilmiş, önerge kabul edilmese de hükümet ve Bakan Sükan çokça eleştirilmiştir. Bu görüşmeler sırasında siyasetçilerin yaptıkları konuşmalardan faydalanılmıştır.

Son olarak bu birincil nitelikteki malzemeyi yorumlayabilmek, bağlamı içine oturtabilmek için ikincil kaynaklar da bu çalışma boyunca kullanılmıştır.

Taşrada Siyasallaşma: “Doğal” mı “Yapay” mı?

Türkiye’de 1960’larda yükselen siyasallaşmayla başlayan olaylar Amerikan Altıncı Filosu’nun 15 Temmuz 1968’de Türkiye’ye gelmesiyle giderek ivme kazanmıştır. Başta İstanbul’da olmak üzere Türkiye’nin pek çok şehrinde üniversite gençliğinin öncülüğünde protestolar ve mitingler düzenlenmiştir.⁸ Bunlardan biri de Konya’da gerçekleştirilmek istenmiştir. Konya’da bir grup üniversite öğrencisi 24 Temmuz 1968’de Altıncı Filo üzerinden ABD’yi protesto etmek amacıyla bir miting tertip etmeyi planlamıştır. Valilikten izin alan gençlere haberin yayılmasıyla birlikte şehirdeki sağ görüşlü gruplardan baskı yapılmaya başlanmıştır. Bunun üzerine gençler mitingi iptal etmek zorunda kalmış fakat yine de büyük olaylar yaşanmıştır. Sağ grupların davetiyle şehir merkezinde toplanan bir linç güruhu başta sol parti, örgüt ve dernekler olmak üzere, sol yayın satan kitapevlerine, içkili restoranlara, bir gazeteye ve geneleve saldırmıştır. Olaylarda kimse hayatını kaybetmediyse de yaralananlar olmuş ve ciddi maddi hasar meydana gelmiştir.⁹

23 Temmuz 1968 günü Konya’nın yerel gazetelerinde “Amerika’yı Telin Mitingi” düzenleneceği şeklinde haberler çıkmıştır.¹⁰ *Yeni Konya* gazetesindeki haberde mitingin Yüksek Öğrenim Gençliği tarafından tertip edildiği, mitinge

1968, s. 1. Haberin yayınlanmasının ertesi günü Anadolu’da Hamle gazetesi Yeni Konya gazetesine ağır bir cevap vermiş ve Yeni Konya’nın bu haberi ekonomik rekabette öne çıkmak için yazdığını iddia etmiştir. “Yeni Konya’nın Gerçek Yüzünü Teşhir Ediyoruz”, *Anadolu’da Hamle*, 30 Temmuz 1968, s. 1.

⁸ Bu protesto gösterilerinde İstanbul’da üniversite öğrencisi Vedat Demircioğlu hayatını kaybetmiştir. Demircioğlu, Konya Taşkentlidir. Cenazesi Konya olaylarından hemen sonra Konya Taşkent’te defnedilmiştir. “Demircioğlu’nun Cenazesini Polis Gizlice Konya’ya Götürdü ve Defnedildi”, *Milliyet*, 26 Temmuz 1968, s. 1.

⁹ “Konya’da Gece Tahripçi Gösteriler Yapıldı”, *Milliyet*, 24 Temmuz 1968, s. 1. “Konya’da Dün Geceki Gösterilerde Kanlı Olaylar Cereyan Etti”, *Tercüman*, 24 Temmuz 1968, s. 1.

¹⁰ “Konya’da Amerika’yı Telin Mitingi”, *Yeni Konya*, 23 Temmuz 1968, s. 1. “Şehrimizde Amerika’yı Telin Mitingi Yapılacak”, *Anadolu’da Hamle*, 23 Temmuz 1968, s. 1.

Türkiye Öğretmenler Sendikası (TÖS)¹¹, Fikir Kulüpleri Federasyonu (FKF)¹² gibi örgütlerin de davet edildiği yazmıştır. Mitingi tertip eden beş kişilik komitenin üyeleri İstanbul Üniversitesi’nde öğrencidir ve yazın tatilde Konya’ya ailelerinin yanına dönmüşlerdir.

Türkiye’de 1968’de başlayan olaylarda üniversite gençliğinin önemli bir rolü vardır. Bu olaylar öncelikle büyük kentlerde meydana gelmiştir. Zaten o yıllarda Türkiye’de üniversitelerin çok büyük bölümü İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük kentlerde toplanmıştır. Konya’da tertip edilmek istenen mitingün organizasyonunda İstanbul’da okuyan Konya doğumlu öğrencilerin bulunması, Türkiye’de 1960’lı yıllarda siyasallaşmanın büyük şehirlerden taşraya yayıldığını göstermesi açısından önemli bir veridir.

Öte yandan bunu söylemek, Konya gibi Anadolu şehirlerinde hâlihazırda bir siyasallığın bulunmadığını, bu siyasallığın merkezden çevreye zorlama yöntemlerle ‘ithal edildiğini’ belirtmek anlamına gelmemektedir. Nitekim Konya olaylarının yaşandığı tarihte şehirde Adalet Partisi (AP) ve Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) gibi merkez partiler dışında Türkiye İşçi Partisi (TİP), Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP) gibi daha uç partilerin temsilcilikleri, sol çizgide bir örgütlenme olan TÖS ve sağ çizgide Komünizmle Mücadele

¹¹ Türkiye’de 1961 Anayasası’yla birlikte kamu çalışanlarına da sendika kurma hakkı tanınmıştır. Bunun ardından öğretmenler tarafından örgütlenen Türkiye Öğretmenler Sendikası (TÖS) 1965 yılında kurulmuştur. TÖS’ün başkanlığını, öğretmenliğinin yanında köy romanı türünde yazdığı edebi ürünlerle tanınan Fakir Baykurt yapmıştır. (Köy romanı geleneğini dönemin sosyal-siyasal yapısı içinde değerlendiren bir çalışma için bk. Ekin Kadir Selçuk, “Toplumsal-Siyasal Hayat ile Edebiyat İlişkisi Üzerine: Türkiye’de Toplumcu-Gerçekçi Edebiyat ve Köy Romanı (1950-1980)” içinde *Sinema ve Edebiyat Üzerine Yazılar*, Ed. Derya Çetin - İkbal Bozkurt Avcı, Eğitim Yayınevi, İstanbul, 2022.) Sol bir çizgiyi benimseyen TÖS öğretmenlerin sendikal haklarını savunmak yanında, eğitim alanında başta olmak üzere Türkiye’nin sosyal ve siyasal meseleleri üzerinde etkili olmaya çalışmıştır. TÖS, 12 Mart askeri muhtırasının ardından kapatılmıştır. Fırat Kaya, “Türkiye’de Sendikal Hareketlere Bir Örnek: Türkiye Öğretmenler Sendikası (TÖS), *Giresun Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2019, s.2-3.

¹² İlk Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi’nde kurulan, daha sonra diğer fakültelerde de yayılan Fikir Kulüpleri 1965 yılında bir federasyon çatısı altında birleşerek Fikir Kulüpleri Federasyonu (FKF) adını almıştır. FKF başta TİP’li gençlerin kontrolündedir. Fakat 1968’de düzenlenen kurultayla birlikte Mihri Belli’nin fikri önderliğini yaptığı Milli Demokratik Devrim (MDD) hareketi ideolojik ve siyasal önderliği ele geçirmiştir. (TİP ve MDD tezleri arasındaki fark için bk. Murat Şener, *Türkiye Solunda Üç Tarz-ı Siyaset Yön, MDD ve TİP*, Yordam Kitap, İstanbul, 2015) FKF, 1969 yılında düzenlenen olağanüstü kurultayda Türkiye Devrimci Gençlik Federasyonu (DEV-GENÇ) adını almış ve çok daha militan bir çizgiye yönelmiştir. Nitekim ileriki zamanlarda silahlı mücadeleye girişecek olan Türkiye Halk Kurtuluş Partisi Cephesi (THKP-C) gibi örgütler DEV-GENÇ içinde mayalanmıştır. Bu konuda önemli bir çalışma için bk. Levent Odabaşı, “Fikir Kulüplerinden Devrimci Gençliğe”, *Türkiye’nin 1960’lı Yılları*, Ed: Mete Kaan Kaynar, İletişim Yayınları, İstanbul, 2017, s.341-358.

Derneği, Mücadele Birliği, Aydın Fikirler Kulübü gibi dernekler yer almaktadır. Şehirde Yüksek İslam Enstitüsü ve Eğitim Enstitüsü gibi yükseköğrenim kurumları bulunmaktadır ve bu kurumların öğrencileri arasında belli bir siyasallaşma mevcuttur. Örneğin, merkezi Konya’da bulunan Mücadele Birliği Konya olaylarından önce 2 Mart 1968’de komünizmi telin eden bir miting tertip etmiştir.¹³ Yani, her ne kadar Konya olaylarının başlangıcında tertip edilmek istenen mitingin öncüleri İstanbul’dan gelen öğrenciler olsa da kentte hali hazırda bir siyasallaşma da mevcut bulunmaktadır.

Şehirde bir siyasallaşmanın mevcut bulunduğunun vurgulanması düzenlenmek istenen mitinge karşı çıkanların tepkilerine dikkati çekmek açısından kritik bir önem taşımaktadır. Çünkü onlar miting girişimini tertipleyenleri ve genel olarak solu Konya’ya yabancı olmakla, dışarıdan gelmekle suçlamışlardır. Nitekim miting haberi bir yerel gazetede, “miting için Ankara’dan çok sayıda devrimci genç getirileceği” şeklinde duyurulmuştur.¹⁴ Aynı gazetenin bir başka günkü nüshasında yayınlanan “Türk Milletine Mesaj” başlıklı yazıda, “miting için İstanbul’dan tabancalı, bıçaklı gençler geleceğinin konuşulduğu” yazılmıştır. Yazının devamında, “Konya’da Amerikalı olmadığı” söylendikten sonra, “solcuların gençlikten halka, köylüye yayılmak istediği, eğer bu miting olursa Anadolu şehirleri buzurunu kaybedecekti” denmiştir.¹⁵ Bir başka gazetede Demokrat Parti’nin (DP) kurucu üyelerinden ve eski milletvekili avukat Kubilay İmer, “Konya’da bir ABD üssü yokken mitingin anlamsız olduğunu” kaleme almıştır.¹⁶ Konya Esnaf ve Sanatlar Birliği Başkanı ise miting tertip komitesinde, “Konyalı olmayanların bulunduğunu” ifade etmiş ve “Konya’da deniz, liman ya da Altıncı Filo bulunmadığını” söylemiştir.¹⁷ Gazetenin aynı günkü sayısında İstanbul’da okuyan Konyalı bir grup üniversite öğrencisinin açıklaması yer almıştır: “İki Anarşist Rublu Talebe Konya Gençliğini Teslim Edemez”¹⁸ Bu mitinge tepki gösterenlerin

¹³ Konya’da o dönemde yaşanan toplumsal ve siyasal olaylar için bk. Hüseyin Alpaslan Altuğ, “1968-1980 Yılları Arasında Konya’da Toplumsal Hareketler”, *Seçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2006.

¹⁴ “Şehrimizde Amerika’yı Telin Mitingi Yapılacak”, *Anadolu’da Hamle*, 23 Temmuz 1968, s. 1.

¹⁵ “Gazetemizden Türk Milletine Mesaj”, *Anadolu’da Hamle*, 27 Temmuz 1968, s. 1.

¹⁶ Kubilay İmer, “Şehrimizdeki Hadiseler”, *Yeni Konya*, 29 Temmuz 1968, s. 1. Kubilay İmer daha sonra meydana gelen olaylarla ilgili açılan davada sanıkların avukatlığını yapan isimlerden biridir. İmer aynı zamanda 1965 yılında Türkiye Komünizmle Mücadele Dernekleri Konya Şubesini açmıştır.

¹⁷ “Üzüntüyle Karşladığımız Taşkınlıklar Akıl Almaz Bir Şekilde Büyütülmüştür”, *Anadolu’da Hamle*, 26 Temmuz 1968, s. 1.

¹⁸ “İki Anarşist Ruhlu Talebe Konya Gençliğini Temsil Edemez”, *Anadolu’da Hamle*, 26 Temmuz 1968, s. 1.

yanında Konya Vali Yardımcısı Mustafa Tütüncü’nün de, “Beş gencin Konya yüksek tahsil gençliğini temsil edemeyeceğini” söyleyerek benzer bir söyleme başvurması dikkati çekmiştir.¹⁹

Bütün bu yorumlarda öne çıkarılması gereken unsur, adı geçen aktörlerin mitingin yerel dinamiklere dayanmadığı, “dışarıdan” ya da “Konya’yı temsil etmeyenler” tarafından organize edildiği, “Zaten Konya’da Altıncı Filo diye bir şey olmadığı” gibi argümanlara yaslanmalarıdır. Dolayısıyla bu mitingi suni, zorlama bulduklarını göstermektedir. Bu, Türkiye’de sağın kendini ‘organik’, ‘yerli’, “öz”, solu ise ‘yapay’ ve yabancı’ olarak tarif etmesiyle uyumlu bir yorumdur.²⁰ Buna göre solun, şehirlerinde ve genel olarak Anadolu’da herhangi bir karşılığı yoktur.²¹ Zaten olaylardan sonra çıkan haberlerde linç girişimi, “Halkın”, “Türk milletinin”, “Konyalıların”²² tepkisi olarak ifade edilmiştir. Burada vurgulanmak istenen, linç girişiminin şehre, hatta ülkeye yabancı olan güçler tarafından organize edilen bir karışıklığa karşı “millî”, “doğal” ve “kendiliğinden” doğan bir refleks olduğudur. Sağ, Soğuk Savaş boyunca sola karşı gerçekleştirilen linç girişimleri ve saldırılarda genellikle bu argümanı kullanmıştır.²³ Bu argüman solu ve sol görüşlülere nihayetinde millete, milletin değerlerine yabancı olarak sunup, hatta yabancı ülkelerden (başta Sovyetler Birliği’nden) destek gördüklerini ve nihayetinde ülkenin millî güvenliğine bir tehdit olduklarını iddia edip saldırıları “doğal bir tepki” olarak meşrulaştırmak amacına hizmet etmektedir. İlgili olayda şehrin o esnadaki en tepe noktasında bulunan kamu görevlisinin de benzer bir çerçeve içinden konuşması ayrıca

¹⁹ “Beş Kişi Konya Yüksek Tahsil Gençliğini Temsil Edemez”, *Anadolu’da Hamle*, 25 Temmuz 1968, s. 1.

²⁰ Bu görüşü belki de en iyi sağ görüşlü aydınlardan Beşir Ayvazoğlu’nun kullandığı “Asıl Kütle” ifadesi anlatmaktadır. Ayvazoğlu sağda pek çok farklı renk, hareket ve örgüt olduğunu söyledikten sonra bu farklılıkları birleştiren ortak noktanın “asıl kütleyi” temsil etmek olduğunu iddia eder. Ayvazoğlu “asıl kütleyi” ise şöyle tarif etmektedir: “Aşağı yukarı yüz elli yıldır adeta tarihin akışı dışında bırakılmış, fikri sorulmayan, sadece sürekli olarak bir şeyleri kabul veya reddetmesi alınan, vergi alınan, gerektiğinde de ırgat gibi çalıştırılan kesimdir asıl kütle, halkın büyük kısmıdır, gövdesidir.” Beşir Ayvazoğlu, “Türkiye’de Sağcı Olmak”, *Türkiye Günlüğü*, Sayı 16, Güz 1991, s.32.

²¹ Oysa o dönemde Konya’da da her şeyden önce TÖS, TİP gibi örgüt ve partilerin şubeleri ve temsilcileri vardır.

²² “Konya Gençliği Galejana Geldi”, *Anadolu’da Hamle*, 24 Temmuz 1968, s. 1.

²³ Millî refleks söyleminin linç girişimlerinde nasıl faşizan bir rotaya oturduğunu anlatan bir örnek için bk. Tanıl Bora, “Türkiye’de Faşist İdeoloji”, *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce Cilt 9: Dönemler ve Zihniyetler*, Ed: Ömer Laçiner, İstanbul, İletişim Yayınları, 2009, s. 360.

önemlidir.²⁴ Peki, ilgili miting girişimine karşı gerçekten sağın bu tepkisi “kendiliğinden” ve “doğal” mıdır? Çalışmanın devamında öncelik bu konu üzerinde durulacaktır.

Olayların Gelişimi ve Saldırının Bileşenleri

23 Temmuz günü miting düzenleneceği haberinin gazetelerde yayınlanmasından sonra şehirdeki bazı derneklerin başkanları mitingi önlemek için ne yapılmasını kararlaştırmak üzere aynı gün öğleden sonra Konya Esnaf ve Sanatkarlar Birliği binasında bir araya gelmişlerdir. Toplantıya katılanlar arasında Türkiye Komünizmle Mücadele Dernekleri Konya Şubesi Başkanı Ahmet Sait Uğurlu, Mücadele Birliği Genel Başkanı Mevlüt İslamoğlu gibi sağ oluşumların temsilcilerin yanında şehrin esnaf dernekleri temsilcileri de bulunmaktadır. Bu noktada vurgulanması gereken bir husus, toplantıya katılan esnaf dernekleri temsilcileri arasında AP'yle yakın ilişkide olan kişilerin de bulunduğuudur. Örneğin *Milliyet* gazetesinin haberine göre toplantıya katılan Kunduracılar Derneği Başkanı Hasan Ağalar aynı zamanda AP Belediye Meclis Üyesi, Marangozlar Derneği Başkanı Mustafa Ekici de AP üyesidir.²⁵ İleriki zamanlarda Meclis oturumlarında Konya olayları görüşülürken muhalif parti temsilcileri de AP'yle bağlantılı isimlerin varlığına dikkat çekmişlerdir. Örneğin merkez sağ çizgide olduğu kabul edilen Yeni Türkiye Partisi (YTP) adına konuşan Sakarya milletvekili Ekrem Alican, Bakan Sükan'ı Konya olaylarında rol oynayan AP'li kişilerin varlığını saklamakla ve dolayısıyla “*millî bir hükümet*” gibi davranmamakla suçlamıştır. Alican bazı gazetelerde yer alan Bakan Sükan'ın olaylar öncesinde ve sırasında dernek başkanlarıyla konuşarak olayları kıskırttığına ilişkin yazılara da konuşmasında yer vermiştir.²⁶

Bu noktada, toplantıya katılan isimlerin olayların ardından açılan davada yaptıkları savunmalara ve gazetelere yansıyan demeçlerine bakıldığında belirtilmesi gereken bir husus vardır. Katılımcılar miting haberinin gazetelerde yayınlanmasından sonra ‘halk’tan ve başkanı oldukları derneklerin üyelerinden büyük baskı gördüklerini, ‘halk’ın mitingin yapılmaması için kendilerini zorladıklarını ve bu yüzden böyle bir toplantıyı organize ettiklerini ifade etmişlerdir.²⁷ Bu, yukarıda da belirtildiği gibi solun topluma yabancı, yapay,

²⁴ Olaylar sırasında Konya valisi izindir, dolayısıyla bu esnada kentin en tepesinde bulunan mülki amir Konya Vali Yardımcısı Mustafa Tütüncü’dür.

²⁵ “Konya Olayından Sorumlu Olarak 5 Kişi Tutuklandı”, *Milliyet*, 25 Temmuz 1968, s. 1.

²⁶ *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem: 2, Cilt: 34, Altmış İkinci Birleşim, s. 905-907.

²⁷ “Konya Gençliği Galeyna Geldi”, *Anadolu’da Hamle*, 24 Temmuz 1968, s. 1. “Üzüntüyle Karşıladığımız Taşkınlıklar Akıl Almaz Bir Şekilde Büyütülmüştür”, *Anadolu’da Hamle*, 26 Temmuz 1968, s. 1. “Gazetemizden Türk Milletine Mesaj”, *Anadolu’da Hamle*, 27 Temmuz 1968, s. 1.

sağın eylemlerinin ise halkın öz, doğal tepkisi olduğu şeklindeki iddiayı güçlendirmeye çalışan bir söylemdir. Buna göre Konya halkı ‘dışarıdan’ gelenlerin yapmak istediği bu mitinge tepki koyarak bu derneklerin başkanlarını mitingi önlemeye zorlamışlardır.

Toplantıyla ilgili çıkan haberlere ve o toplantıda yer alan bazı kişilerin yazdıkları anılara bakıldığında toplantıdaki genel havanın ne olursa olsun mitingi yaptırmamak ve bunun için gerekirse şiddet uygulamaktan da kaçınmamak şeklinde olduğu söylenebilir. Örneğin *Anadolu’da Hamle* gazetesinde yayınlanan yazıda şu ifadeler geçmektedir: “*Halk fiili bir müdahaleye hazırlanmıştı kendisini, geleceklere göreceklere de var diyordu.*”²⁸ Mücadele Birliği’nin kurucularından İrfan Küçükköy şunları yazmıştır: “*Hararetli konuşmalar yapıldı. Konuşmaları yapanların bir kısmı Konya’da tanınmayan kişilerdi. Konuşmaların özünde solculara ait kuruluşların imha edilmesi de vardı.*”²⁹ Bu ifadeler mitingi tertipleme isteyenlere yönelik bir saldırı planlanmış olabileceğini düşündürmektedir.

Tepkiler üzerine dernek başkanları valiliğe mitingi yaptırmaması için bir dilekçe yazıp vermeye ve aynı zamanda İçişleri Bakanı Faruk Sükan’a yine aynı amaçla bir telgraf çekmeye karar vermiştir.³⁰ Yazılan dilekçede mitingin, “Siyaset dışı kalması icap eden TÖS, DİSK ve TÖMF tarafından tertip olunduğu” belirtilmiş, valilikten mitingin iznini kaldırması talep edilmiştir.³¹ Bakan Sükan’a da aynı argümanların dillendirildiği bir telgraf çekilmiştir.

Dilekçenin yazılmasının ardından dilekçeyi teslim etmek üzere Vali Yardımcısı’yla görüşmeye karar verilmiştir. Gazetelere yansıdığına göre Vali Yardımcısı Mustafa Tütüncü’den randevuyu Konya Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı Muhittin Güzelkılınç almıştır.³² Aynı zamanda eski DP milletvekili olan Muhittin Güzelkılınç dilekçeye de imza koyan isimler arasındadır.

Dernek başkanları ile vali yardımcısının arasında geçen görüşmeden bahsetmeden önce belirtilmesi gereken bir husus daha vardır. Milliyetçi muhafazakâr çizgide yayın yapan ulusal *Tercüman* gazetesinde aynı gün şehirde,

²⁸ “Gazetemizden Türk Milletine Mesaj”, *Anadolu’da Hamle*, 27 Temmuz 1968, s. 1.

²⁹ İrfan Küçükköy, *Bir Uyanışın Anatomisi Mücadele Birliği*, Alagöz Ofset Matbaa, Konya, 2011, s. 83.

³⁰ “Mahkeme Başladı”, *Yeni Konya*, 2 Ağustos 1968, s. 1. “Gazetemizden Türk Milletine Mesaj”, *Anadolu’da Hamle*, 27 Temmuz 1968, s. 1.

³¹ Vali Yardımcısı Mustafa Tütüncü’ye teslim edilen dilekçe olayların ertesi günü Anadolu’da Hamle gazetesinde yayınlandı. “19 Dernek Dün Amerika’yı Tel’in Mitingini Reddetti”, *Anadolu’da Hamle*, 24 Temmuz 1968, s. 1.

³² “Sanıkların Duruşmaları Başladı”, *Yeni Meram*, 31 Temmuz 1968, s. 1.

“İmanlı ve Vatansever Konyalılar” başlıklı bir bildiri dağıtıldığı, bildiriye “*Moskof planına yardım etmek isteyenlere fırsat verilmemesinin*” istendiği yazmıştır.³³ Bildiriye yer alan ifadelerin yanında imza atan derneklere bakıldığında hemen hepsinin sağ örgütlenmeler olduğu görülmektedir. Dolayısıyla bu verilere dayanarak mitingin tertip edilmemesi için şehirdeki bütün sağ grup ve aktörlerin ortaklaşa hareket ettiği belirtilebilir.

Dernek başkanları vilayete geldiğinde vilayet binasının da bulunduğu şehir merkezinde büyük bir kalabalık toplanmıştır. Dernek başkanları vilayet önünde toplanan kalabalıkla hiçbir alakaları olmadığını, hatta o kişilerin vilayet önünde toplandıklarını görünce şaşırıklarını ifade etmişlerdir.³⁴ Buna karşın olaylar sırasında saldırıya uğrayan derneklerden biri olan Öğretmenler Derneği Konya Şube Başkanı Tahir Coşkun savcılıkta verdiği ifadede; “*dernek başkanları arkalarına taktıkları çapulcu bir grupla vilayete gelmişlerdir*” diye konuşmuştur.³⁵ Dernek başkanlarının kalabalığın vilayet önünde toplanmasında nasıl bir rol oynadığını tam olarak bilmek mümkün değildir, fakat yukarıda da belirtildiği gibi miting girişimi sağcı örgütlerin ve bunların temsilcileri tarafından hangi yöntemle olursa olsun önlenmek istenmiştir. Solcu gençler mitingden vazgeçmelerine ve bu karar valilikten hoparlörler aracılığıyla bütün şehre duyurulmasına rağmen olayların önüne geçilememiştir.

Tanıkların ifadelerine göre valilik önünde toplanan kalabalık önce TİP binasına yönelmiştir. Orayı tahrip ettikten sonra TÖS’e ve Öğretmenler Derneği’ne gitmiştir. Birkaç saat içinde kalabalık başta TİP ve TÖS gibi sol çizgideki parti ve dernek binaları olmak üzere, kitabevelerine, içkili lokantalara, bazı otellere, geneleve ve bir gazeteye³⁶ saldırılmıştır.³⁷

³³ “Sol Nümayişe Karşı Ayaklanan Halk, TİP Binası ile Bir Gazete ve Gazinoyu Tahrip Etti.”, *Tercüman*, 25 Temmuz 1968, s. 1.

³⁴ Örneğin vilayete gelenler arasında bulunan Mücadele Birliği Başkanı Mevlüt İslamoğlu dışarıda toplanmış gençleri gördüklerinde şaşırıklarını, bu gençleri oraya kendilerinin getirmediğini söylemiştir. Ekin Kadir Selçuk, *Mücadeleciler Mücadele Birliği (1964-1980)*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2018, s. 48

³⁵ “Dünkü Duruşmalarda Bazı Tahliyeler Oldu”, *Anadolu’da Hamle*, 3 Ağustos 1968, s. 1.

³⁶ Saldırıya uğrayan gazete miting haberini ilk veren gazetelerden biri olan *Yeni Konya* gazetesidir. *Yeni Konya* gazetesinin o dönemki yayın çizgisine bakıldığında sol bir gazete olduğunu söylemek zordur. Örneğin makalede birkaç kez ismi geçen eski DP milletvekili, sağ görüşlü Kubilay İmer o dönemde bu gazetede köşe yazmaktadır. Miting haberi yayınlandığı için bu gazetenin hedef alındığı söylenebilir fakat aynı haber aynı gün, sağ çizgide olduğu belirgin *Anadolu’da Hamle* gazetesinde de yayınlanmıştır.

³⁷ “Konya’da Gece Tahripçi Gösteriler Yapıldı”, *Milliyet*, 24 Ağustos 1968, s. 1. Yerel nitelikli yayın yapan *Anadolu’da Hamle* Gazetesine göre tahrip edilen yerlerin isimleri şöyledir: TİP, TÖS, Güngör Kitabevi, Yeni Kitabevi, Yeni Konya gazetesi, Nil Pavyonu, Teksas Pavyonu, Bomonti

Tepkiler: “İrtica” Meselesi ve “Tahrik” İddiaları

Bu noktada olayların ardından yaşananlara, verilen tepkilere bakmanın çok önemli olduğu söylenebilir. Olayların durulmasından birkaç saat sonra aynı zamanda Konya milletvekili olan İçişleri Bakanı Faruk Sükan,³⁸ Tarım Bakanı Bahri Dağdaş ile birlikte Konya’ya gitmiştir. Bakan hem idari ve askerî yetkililerle hem de esnaf dernekleri başkanlarıyla görüşmüştür.³⁹ Ertesi gün basın açıklaması yapan Sükan, olayların irticai bir mahiyet taşımadığını, aşırı solun tahrikleri neticesinde gerçekleştiğini ifade etmiştir.

Açıklamadaki ifadelerden önce “irtica” tartışmasını ele almak gerekmektedir. Önce bu konuda yapılan haberler, verilen demeçler ele alınacak, daha sonra bu tartışmanın ne anlama geldiği analiz edilmeye çalışılacaktır. Konya olayları ertesi gün *Cumhuriyet* gazetesinde, “Konya’da Gericiler Ayaklandı” manşetiyle verilmiştir. Haberde linçe katılanların “yeşil sarıklılar tarafından yönetildiği” yer almış, kalabalığın Orduevine de saldırmak istediği ama askerler tarafından durdurulduğu belirtilmiştir.⁴⁰ Gazetede aynı gün çıkan bir başka haberde Konya’da bulunan İkinci Ordu Komutanı Nazmi Karakoç ile konuşulduğu, Karakoç’un “*olaylara karışan kişiler arasında yeşil sarıklılar görülmüştür*” şeklinde

Lokantası, Hayat Lokantası, Taşbeş Palası, Ülkü Palası. “Konya Gençliği Gale yana Geldi”, *Anadolu’da Hamle*, 24 Temmuz 1968, s. 1.

³⁸ Bu dönemde yaşanan şiddet olaylarındaki tutumundan ötürü sürekli tartışılan Faruk Sükan’la ilgili bazı bilgiler vermek gerekmektedir. Sükan o esnada AP içinde daha milliyetçi muhafazakâr kanada yakın duran bir isimdir. Bu kanat parti lideri Başbakan Süleyman Demirel’in temsil ettiği nispeten ılımlı, ‘liberal’, ‘Batıcı’ kesime eleştirel bakmaktadır. Nitekim Sükan ileriki zamanlarda içinde yer aldığı kanatla birlikte AP’den ayrılmış ve Demokratik Parti’ye katılmıştır. AP içindeki bu ayrımı ele alan bir çalışma için bk. Ferit Salim Sanlı, “Türk Sağındaki Politik Çatallaşmaya Adalet Partisi’nden Bakmak: 1961-1967 Yılları İçerisinde Yaşanan ‘Müfrit-Mutedil’ Mücadelesi ve Bu Mücadelenin Türkçe Hareketi ile olan Münasebeti”, *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Yıl 13, Sayı 25, Bahar 2017, s. 4-49. Sanlı bu makalede konuyu CKMP lideri Türkçe’in AP’yle ilişkileri bağlamında ele aldığı için çalışmasını 1967’yle sınırlamıştır. Lakin AP içindeki bu çatışma 1967’den sonra da artarak devam etmiştir. Nitekim bu sürecin sonunda milliyetçi-muhafazakâr kanat partiden ayrılıp Demokratik Parti adıyla yeni bir parti kurarken Sükan da bu ekibin içinde yer almıştır.

³⁹ “İrticai Bir Hadise Yoktur”, *Anadolu’da Hamle*, 25 Temmuz 1968, s. 1. “Konya Olayında Sorumlu Olarak Beş Kişi Tutuklandı”, *Milliyet*, 25 Temmuz 1968, s. 1. Sükan’ın olaylarda rolü olduğu düşünülen (ve daha sonra ceza alan) dernek başkanlarıyla görüşmesi de çokça eleştirilmiştir. Örneğin *Milliyet* gazetesi yazarı Abdî İpekçi bunun saldırganlara hoşgörü göstermek anlamına geldiğini belirtmiştir. Abdî İpekçi, “CHP Bildirisi ve Konya Olayları”, *Milliyet*, 30 Temmuz 1968, s. 1. Daha sert bir eleştiriyi ise ileriki zamanlarda bir Meclis oturumunda CHP Grubu adına konuşan Bülent Ecevit yapmıştır. Ecevit konuşmasında, “Konya olaylarından birkaç saat sonra Konya’ya giden İçişleri Bakanı, olayın Adalet Partili tertipçileriyle saatlerce bir odaya kapanıp da neler konuşmuştu?” diye sorarak ilgili görüşmeyi sorgulamıştır. *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem: 2, Cilt:34, Altmış İkinci Birleşim, s. 924-925.

⁴⁰ “Konya’da Gericiler Ayaklandı”, *Cumhuriyet*, 24 Temmuz 1968, s. 1.

açıklama yaptığı belirtilmiştir.⁴¹ *Milliyet*'te çıkan haberde de orduevinin de tahrip edildiği yazmaktadır.⁴² Sükan'ın Konya'da yapılan basın toplantısındaki açıklamalarını bu haberler bağlamında düşünmek doğru olur. Nitekim gazetelerde çıkan haberlere göre basın toplantısında bu konuların da sorulduğu, "irticai bir hadise yoktur" diyen Sükan'ın Orduevine saldırı yapıldığını da yalanladığı görülmüştür.⁴³ Aynı gün Konya'da yerel yayın yapan *Anadolu'da Hamle* gazetesinde İkinci Ordu Komutanı Nazmi Karakoç'la görüştükleri, Karakoç'un olaylara karışan kişiler arasında yeşil sarıklılar görüldüğüne yönelik *Cumhuriyet* gazetesinde çıkan açıklamasını yalandığı ve *Cumhuriyet*'e bu konuda tezkip yazısı gönderdiğini söylediği yazmıştır.⁴⁴ Nitekim gerçekten de aynı gün gazetede Karakoç'un tezkibi yayınlanmıştır. Karakoç tezkibinde, "bugün yapılan tabrikatta tabrikçiler arasında yeşil sarıklı kimselerin bulunmadığı anlaşılmış oluyor" demiştir.⁴⁵

Tıpkı Sükan gibi o dönemde sağda yer alan diğer aktörler de Konya olaylarının "irticai" bir boyut taşımadığını vurgulamışlardır. Örneğin, sol görüşlü gençlerin yapmayı planladığı mitingi önlemek için dernek başkanlarının toplandığı Konya Esnaf ve Sanatlar Birliği kurumunun başkanı yaptığı açıklamada kalabalık içinde "yeşil sarıklıların" yer aldığı iddiasını yalanlamış ve "Konyalıların irticai tabrikelere kapılmayacağını" ifade etmiştir. Aynı açıklamada solcuların Türk ordusu ile milletini karşı karşıya getirmeye çalıştığını iddia etmiştir.⁴⁶ Ulusal nitelikte yayın yapan milliyetçi muhafazakâr *Tercüman* gazetesinde, "Sağ-Sol Çekişmesine Dalmayalım" başlıklı yazıda olayların irticayla bir ilgisi olmadığı, Orduevine saldırı düzenlenmediği, eylemin yeşil sarıklıların yönetiminde yapılmadığı belirtilmiştir.⁴⁷ Olayların ardından bir basın toplantısı düzenleyen Milliyetçi Öğretmenler Konfederasyonu Genel Başkanı Selahattin Arıkan da olayın irtica hareketi değil komünizme karşı yapıldığını iddia etmiştir.⁴⁸ İçişleri Bakanı Faruk Sükan dışında iktidar cenahından başka isimler de benzer ifadeler kullanmışlardır. Örneğin AP Genel İdare Kurulu üyesi ve

⁴¹ "Orgeneral Karakoç Konuştu", *Cumhuriyet*, 24 Temmuz 1968, s. 1.

⁴² "Konya'da Gece Tahripçi Gösteriler Yapıldı", *Milliyet*, 24 Temmuz 1968, s. 1.

⁴³ "İrticai Bir Hadise Yoktur", *Anadolu'da Hamle*, 25 Temmuz 1968, s. 1.

⁴⁴ "Orgeneral Nazmi Karakoç Cumhuriyet'i yalanladı", *Anadolu'da Hamle*, 25 Temmuz 1968, s. 1.

⁴⁵ "Orgeneral Nazmi Karakoç'un açıklaması", *Cumhuriyet*, 25 Temmuz 1968, s. 1.

⁴⁶ "Üzüntüyle karşıladığımız taşkınlıklar akıl almaz bir şekilde büyütülmüştür", *Anadolu'da Hamle*, 26 Temmuz 1968, s. 1.

⁴⁷ "Sağ-Sol Çekişmesine Dalmayalım", *Tercüman*, 26 Temmuz 1968, s. 1.

⁴⁸ "Komünizmi Sabrı Taşan Türk Milleti Ezecektir", *Tercüman*, 29 Temmuz 1968, s. 1.

Aydın milletvekili İsmet Sezgin, “Konya olaylarında irtica yoktur, sol tabrikelere bir reaksiyon olarak meydana gelmiştir” demektedir.⁴⁹

Bu ifadelerin daha ziyade sol kesimlerden gelen açıklamalara bir cevap amacı taşıdığı söylenebilir. *Cumhuriyet* gazetesinin haberi nasıl verdiğinden bahsedilmişti.⁵⁰ Aynı şekilde CHP de benzer bir tepki ortaya koymuştur. Genel Başkan İsmet İnönü ve Genel Sekreter Bülent Ecevit Konya olaylarını gerici bir eylem olarak nitelemiştir. Sosyalist TİP’in Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar da olayların laikliğe ve cumhuriyet rejimine karşı bir ayaklanma olduğunu savunmuştur. *Milliyet* gazetesinin ılımlı sosyal demokrat çizgideki başyazarı Abdi İpekçi, irticai bir boyut taşıdığını düşündüğü Konya olaylarıyla ilgili olarak Bakan Faruk Sükan’ı eleştirmiştir. İpekçi’nin Sükan’ı eleştirdiği noktalardan biri Sükan’ın hemen ertesi gün, “irticai hadise değildir” şeklinde açıklama yapmasıdır.⁵¹ İpekçi benzer eleştirileri yaptığı daha önceki bir yazısında linç güruhunun içkili lokantalara, Lions Kulübüne saldırmasını olayın gericilikle ilişkili olduğunu gösteren bir kanıt olarak sunmuştur.⁵²

İpekçi’nin yazısındaki noktalar önemlidir. Gerçekten de linç güruhunun yalnızca solcu derneklere değil aynı zamanda içkili lokantalara, Lions Kulübüne, geneleve de saldırması dikkati çekmektedir.⁵³ Zaten olayı bir “gericilik” hadisesi olarak değerlendiren bütün isimler ve örgütler de özellikle bu noktaya vurgu yapmıştır. Bunun farkında olan sağ çevrelerin yorumları ise şöyledir: Örneğin *Anadolu’da Hamle* gazetesinde yayımlanan bir yazıda olaylarda yer alan kişilerin, “olaylara irticai bir hava vermek için içkili lokantalara, pavyonlara, randevu evlerini, adı kötüye çıkmış bazı otellere” de saldırdıkları yer almıştır.⁵⁴ “Yeşil sarıklılar” tartışmasını da bu bağlamda değerlendirmek gerekir. Sağ çevreler olaylarda “yeşil sarıklılar” bulunduğu iddiasını ya yalanlamış ya da bunu olayın bir ‘komplo’ olduğunun göstergesi olarak değerlendirmiştir.⁵⁵

⁴⁹ “AP Konya Olaylarında İrtica Görmüyor”, *Milli Ülkü*, 26 Temmuz 1968, s. 4.

⁵⁰ “Konya’da Gericiler Ayaklandı”, *Cumhuriyet*, 24 Temmuz 1968, s. 1.

⁵¹ Abdi İpekçi, “CHP Bildirisi ve Konya Olayları”, *Milliyet*, 30 Temmuz 1968, s. 1. İpekçi’nin Sükan’a yönelik diğer eleştirilerine birazdan değineceğiz.

⁵² Abdi İpekçi, “Yanlış Teşhis ve Tehlikeli Gelişmeler”, *Milliyet*, 25 Temmuz 1968, s. 1.

⁵³ Bir yıl sonra Kayseri’de gerçekleştirilecek bir başka antikomünist linç girişiminde de yalnızca solculara ait mekanlara değil aynı zamanda yine içkili yerlere, otellere saldırı düzenlenecek, ‘açık’ kıyafetle dolaştığı için bir kadın saldırıya uğrayıp ağır yaralanacaktır. “Halk Misilleme Yaptı”, *Milli Ülkü*, 9 Temmuz 1969, s. 1.

⁵⁴ “Gazetemizden Türk Milletine Mesaj”, *Anadolu’da Hamle*, 27 Temmuz 1968, s. 1.

⁵⁵ “Üzüntüyle Karşladığımız Taşkınıklar Akıl Almaz Bir Şekilde Büyütülmüştür”, *Anadolu’da Hamle*, 26 Temmuz 1968, s. 1. Küçükköy, *age.*, s. 84.

Çalışmada uzun alıntılarla bahsedilen bu tartışmaları nasıl değerlendirmek gerekir? Türkiye’de antikomünist mücadele ekseninde, 1940’ların ikinci yarısından ve 1950’den itibaren İslam’a milli kimlik içinde önemli bir yer ayıran milliyetçi muhafazakâr akım giderek güçlenmiştir.⁵⁶ Bilhassa 1960’lardan itibaren İslamcı düşünce de bu akımın içinde kendine yer edinmiştir. Türkiye’de Cumhuriyet döneminde İslamcılık öncelikle milliyetçi muhafazakâr kanadın bir parçası olarak gelişmiştir.⁵⁷ Bu yakınlaşmada antikomünizmin ciddi bir etkisi vardır, nitekim bu aynı zamanda İslamcılara devlet nezdinde belli bir meşruiyet kazanma fırsatı vermiştir.⁵⁸ Bu yakınlaşmanın stratejik bir boyutu vardır. Fakat mesele sadece bundan ibaret değildir. Türkiye’de sağ fikriyat, Cumhuriyet modernleşmesini ve Batılılaşmayı milletin öz değerlerinden kopmasına sebep olan bir gelişme olarak değerlendirirken solun güçlenmesini bu sürecin kaçınılmaz bir sonucu olarak düşünmüştür. Buna göre köksüz, kozmopolit Batılılaşma ister istemez köksüz, milletine yabancı bir kuşak yaratmış ya da İslamcılarının tabiriyle manevi boşluğa yol açmış ve sonunda bu kuşak bunun en uç noktası olan komünizme varmıştır.⁵⁹ Türkiye’de sağ, komünizmin milletin öz değerlerine yabancı bir fikriyat olduğunu, bu öz değerler içinde dinin ve ahlakın da yer aldığını savunmuştur. Solcu gençlerin genellikle kentli, kolej çocuğu, züppe, azınlık mensubu oldukları şeklindeki iddialar dönemin sağ hareketlerinde çok yaygındır. Burada sınıfsal ve kültürel bir hıncın izlerini görmek mümkündür. Elbette burada da stratejik unsurlar vardır. Rejime, cumhuriyete, devlet elitlerine karşı yapılamayacak eleştiriler antikomünizm vesilesiyle dile getirilmiştir. Dolayısıyla Konya olaylarının ‘irticai’ bir yön taşıyıp taşımadığı bir yana, bu olayda (ve daha sonra yaşanan benzerlerinde) sol örgütlerin yanında içkili lokantaların, genelevin hedef alınması sadece ‘komplo’ olarak değerlendirilemez. Nitekim *Anadolu’da Hamle* gazetesinde yayınlanan bir köşe yazısında olayların irticayla, “yeşil sarıklılarla” bir ilgisi olmadığı vurgulandıktan sonra içkili lokantalara yapılan saldırılarla ilgili yorum, sağın “Batılı, seküler” yaşam tarzıyla komünistleşme arasında kurduğu dolaysız bağı gösteren çok tipik bir örnektir: “*Ve bu sadece halkın içkiye ve eğlenceye düşkün sosyalistleri asıl mekânlarında bulamayınca oralarda aramalarının doğurduğu bir arbededir.*”⁶⁰ Özdamar’ın yazdıklarının dönemin sağı içindeki yaygın bir hissiyatı yansıttığı rahatlıkla söylenebilir.

⁵⁶ Tanıl Bora, *Türk Sağının Üç Hali*, Birikim Yayınları, İstanbul, 2014, s. 127.

⁵⁷ Ömer Çaha, Ana Temalarıyla 1980 Sonrası İslami Uyanış, Demokrasi Çoğulculuk ve Sivil Toplum, *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce, Cilt 6 İslamcılık*, Ed: Yasin Aktay, İletişim Yayınları, İstanbul, 2005, s.477

⁵⁸ Bora, *age.*, s. 83.

⁵⁹ Tanıl Bora, *Cereyanlar Türkiye’de Siyasi İdeolojiler*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2017, s. 293.

⁶⁰ Mustafa Özdamar, “Sosyalist Safsatası”, *Anadolu’da Hamle*, 29 Temmuz 1968, s. 1.

İrtica bahsinden sonra İçişleri Bakanı Sükan’ın açıklamasının ikinci boyutuna, yani olayların aşırı solun tahriki neticesinde gerçekleştiği iddiasına bakılabilir. Sükan’ın tahrik yorumu sağ aktörler tarafından da genellikle paylaşılmış, solcuların tahriki, olayların temel nedeni olarak gösterilmiştir. Örneğin ulusal *Tercüman* gazetesinin yazarlarından Ahmet Kabaklı bir yazısında, “Konya halkını iyice kızdırıp canından bezdirerek hadiselere sebep olan kızıl teşkilatlar” ifadesini kullanmıştır.⁶¹ Olayların ardından bir basın açıklaması yapan Milliyetçi Öğretmenler Konfederasyonu Genel Başkanı Selahattin Arıkan solun tahrikleri neticesinde halkın sabrının taşıdığı ifade etmiştir.⁶² *Anadolu’da Hamle* gazetesinde yayınlanan bir yazıda yine aynı şekilde halkın tahrik edildiği vurgulanmıştır.⁶³ Olaylardan bir hafta sonra şehirde Mücadele Birliği’nin tertip ettiği mitingde de solcuların eylemlerinin halkın sabrını taşırdığı belirtilmiştir.⁶⁴

Tahrik iddiası elbette olaylara bir meşruiyet kazandırma çabasıdır. Türkiye’de bu tür linç girişimlerinin ardından olaylarda yer alan veya bu olaylara olumlu bakan kesimler halkın tahrik edildiğini sürekli olarak söylemişlerdir.⁶⁵ Fakat bu söylemde mutlaka dikkate alınması gereken bir husus vardır. Solun tahrikini neden olarak gösteren sağ aktörler, aynı zamanda bu tahriklerin devamı halinde benzerlerinin yaşanacağını belirtmişlerdir. Böylece bir yandan “halkın tepkisini” haklı göstermiş, bir yandan da tekrarlanabileceği vurgusuyla karşıtlarını tehdit etmiştir. Bu söylemin bir işlevi de böylece daha şimdiden benzeri olayları meşrulaştırmaktır. Örneğin tahriklerle halkın sabrının taşıdığı belirten Milliyetçi Öğretmenler Konfederasyonu Genel Başkanı Selahattin Arıkan, “benzer olaylar yurdun dört bir yanında meydana gelebilir” diye konuşmuştur. Bunun “sosyolojik bir değerlendirme”, “olayları analiz etme” amacı taşımadığı, bu söylemin tamamen tehdit amacıyla kullanıldığı çok açıktır; çünkü Arıkan aynı konuşmanın devamında, “hükümet ve ordu bunlara yumruğunu indirmese halk görevini yapacaktır” demiştir.⁶⁶ Olaylardan birkaç gün sonra İstanbul Beyazıt’ta MTTB tarafından

⁶¹ Ahmet Kabaklı, “Lanet Şeytana”, *Tercüman*, 27 Temmuz 1968, s. 1.

⁶² “Komünizmi Sabrı Taşan Türk Milleti Ezecektir”, *Tercüman*, 29 Temmuz 1968, s. 1.

⁶³ “Gazetemizden Türk Milletine Mesaj”, *Anadolu’da Hamle*, 27 Temmuz 1968, s. 1.

⁶⁴ “Halk Komünizme Karşı Yemin Etti”, *Anadolu’da Hamle*, 5 Ağustos 1968, s. 1.

⁶⁵ Örneğin bir sene sonra 1969’da Kayseri’de TÖS’ün tertiplemediği kongreye yapılan saldırının nedeni olarak bir gece önce bir camiye ve imam hatip okuluna bomba atılması gösterilmiştir. Bombalı saldırının kim tarafından yapıldığı belli değildir. 1978’de Maraş katliamının nedeni olarak da ülkücülerin bir sinemada film izlerlerken sinemaya atılan bomba gösterilmiştir. Bu bombanın da kim tarafından atıldığı bulunamamıştır. Son olarak 1993’te onlarca aydının ölümüne sebep olan Sivas katliamının nedeni olarak da yazar Aziz Nesin’in İslam’a yönelik sözlerinin halkı tahrik etmesi gösterilmiştir. Belirtildiği gibi sadece sağ oluşumlar değil, çoğunlukla devlet yetkilileri de bu söylemi kullanmıştır.

⁶⁶ “Komünizmi Sabrı Taşan Türk Milleti Ezecektir”, *Tercüman*, 29 Temmuz 1968, s. 1.

organize edilen mitingde konuşmacılar Konya olaylarına da atıfta bulunarak komünistlere Türkiye’de hayat hakkı tanımayacaklarını, ezeceklerini iddia etmişlerdir.⁶⁷ Olayların bir hafta sonrasında Konya’da Mücadele Birliği’nin tertip ettiği mitingde de katılımcılara komünizmi ezmek için mücadele edeceklerine dair yemin ettirilmiştir.⁶⁸ Mücadele Birliğinin kurucularından İrfan Küçükköy bu miting için “*olaylara sahip çıkan*” ifadesini kullanmış ve mitingde konuşan Mücadele Birliği’nin lider kadrosundan Necmettin Erişen’in kürsüye kefeneye benzer bir urbayla çıktığını belirtmiştir.⁶⁹ *Tercüman* gazetesinde Ahmet Kabaklı da tahrikleri neden gösterdiği yazısını, tahriklerin devam etmesi halinde, “*Halkın kendini savunmak için bu tarz hareketlere başvurması her zaman beklenebilir*” diye bitirmiştir.⁷⁰ Fakat tekrar vurgulamak gerekir. Tüm bunlar toplumsal bir “analiz” ya da yetkililere dönük “iyi niyetli” bir uyarı değil, daha ziyade açıkça bir tehdit ve benzeri hadiseleri meşru gösterme çabasıdır. Zira Kabaklı aynı doğrultuda yazdığı ertesi günkü yazısında, “*Bunlara (komünistlere, Y.N) bir halk şamarı lazım*” dedikten sonra bu ve benzeri olaylar neticesinde ne olabileceğini değerlendirirken, “*bilemeyiz kim geberir, kim sağ kalır*” ifadesiyle yazısını bitirmiştir.⁷¹ Çalışmada sunulan bu örnekler dönemin sağ örgüt ve aktörlerinin genel söylemini yansıtmaktadır. Burada yer verilemeyen başka örneklerde de aynı şekilde olaylar “solcuların tahriki” şeklinde yorumlanmış, hemen ardından tahriklerin devamı neticesinde Konya’da yaşananlara benzer olayların tekrarlanabileceği belirtilmiş ve bu ifadeler “*komünizmin Türkiye’de ezileceği*” tehdidiyle tamamlanmıştır.

Yargı Süreci İçin Önlem: Saldırının Aktörlerini Muğlaklaştırmak

Tahrik neticesinde olayların meydana geldiğini belirten, bunun tekrarlanabileceği vurgusuyla olası karşıt eylemleri tehdit eden sağ gruplar, olayın aktörlerini muğlaklaştırarak bir bakıma bilhassa şiddet eylemini gizemli bir hale büründürmeye çalışmışlardır. Örneğin Konya’da yaptığı basın açıklamasında İçişleri Bakanı Sükan, “*olaylara neden olan genç insanların arasına bozquncu ve tabrikkçilerin karıştığını*” iddia etmiştir.⁷² *Anadolu’da Hamle* gazetesinde yayımlanan bir yazıda valilik önünde toplanan gençlerin arasına, “*bazı*

⁶⁷ “Komünizm Dün Tel’in Edildi”, *Tercüman*, 4 Ağustos 1968, s. 1.

⁶⁸ “Halk Komünizmle Savaş İçin Yemin Etti”, *Anadolu’da Hamle*, 5 Ağustos 1968, s. 1.

⁶⁹ Küçükköy, *age.*, s. 84-85. Kefenle çıkmak muhtemelen ölümü, şehitliği çağrıştırması nedeniyle tercih edilmiştir.

⁷⁰ Ahmet Kabaklı, “Yeşil Sarıklılar”, *Tercüman*, 26 Temmuz 1968, s. 1.

⁷¹ Ahmet Kabaklı, “Lanet Şeytana”, *Tercüman*, 27 Temmuz 1968, s. 1.

⁷² “İrticai Bir Hadise Yoktur”, *Anadolu’da Hamle*, 25 Temmuz 1968, s. 1.

tahrikçilerin sızdığı”, “hiç alışık olmadığımız yüzlerin görüldüğü” vurgulanmıştır.⁷³ Olaylarda tahrip edilen *Yeni Konya* gazetesi bile sorumluların “*Konyalı olmadığını*” vurgulayarak ve dışarıdan, tanınmayan insanları hadiselerden sorumlu tutarak şiddetin aktörleri üzerine gizem katmaya çalışmıştır.⁷⁴

Öte yandan hadiselerde yer alan kitlenin oldukça kalabalık olması Konyalıların da işin içinde olduğunu gizlemeye imkân vermemektedir. Nitekim tahrikçilerden, bozgunculardan bahseden sağ aktörler neticede olayların Konyalılar tarafından yapıldığını saklayamamıştır. Bu sağ gazetelerde olayların aktarılış biçimine bakarak anlaşılabilir.⁷⁵ Bu kaçınılmaz vaziyet karşısında eylemin aktörlerini belirsiz kılmanın bir yolu olarak hadiseleri gerçekleştirenlerin çoğunlukla gençlerden hatta çocuklardan oluştuğu vurgulanmıştır. Böylelikle aynı zamanda eylemin ‘bilinçsiz bir taşkınlık’ olduğu gösterilmek istenmiştir.⁷⁶

Sağın aktörleri hadiselerin kim tarafından gerçekleştirildiği konusunda zaman zaman birbiriyle çelişen ifadeler kullanmıştır. Olayların bir yandan Konya ‘halkının’ Konya ‘gençliğinin’ milli bir tepkisi neticesinde gerçekleştiğini vurgularken aynı anda meçhul şahısların, tahrikçilerin, bozguncuların, milli refleks gösteren halkın/gençlerin arasına karışarak bir bakıma “*istenmeyen olaylara*” yol açtığını söylemişlerdir.⁷⁷ Fakat bir taraftan şiddet eylemlerini istenmeyen olaylar olarak değerlendirmeye çalışırken hadiselere sahip çıkan, solun tahrikleri devam ederse benzerlerinin yaşanabileceğini vurgulayan ve böylelikle karşıtlarını tehdit eden bir dile yaslanmışlardır. Yani sağ aktörler linç girişiminin faillerini değerlendirirken muğlak/çelişkili bir tutum takınmışlardır.

Hadiselerin Konya halkı/ gençliği tarafından yapıldığının vurgulanması, daha önce de belirtildiği gibi solu “yapay”, “suni” ve “dış mihraklı” bir ideoloji olarak sunarken sağı yerli/milli bir refleks olarak gösterme çabasının sonucudur. Ne var ki olaylarda açıkça şiddet uygulanmıştır ve dolayısıyla bunun hukuki bir karşılığı da olacaktır. İşte bu durumda aktörlerin kimliklerinin belirsiz kılınması

⁷³ “Gazetemizden Türk Milletine Mesaj”, *Anadolu’da Hamle*, 27 Temmuz 1968, s. 1.

⁷⁴ “Olaylar ve Gerçekler”, *Yeni Konya*, Tarih yok.

⁷⁵ “Konya Gençliği Galeyna Geldi?”, *Anadolu’da Hamle*, 24 Temmuz 1968, s. 1. Tercüman gazetesi de iki gün üst üste yer verdiği haberlerde solun tahrikini vurgulasa da neticede olayların Konyalı gençler/halk tarafından yapıldığını belirtilmek durumunda kalmıştır. “Konya’da Dün Geceki Gösterilerde Kanlı Olaylar Cereyan Etti”, *Tercüman*, 24 Temmuz 1968, s. 1. “Sol Nümayişe Karşı Ayaklanan Halk TİP Binası ile Bir Gazete ve Gazinoyu Tahrip Etti”, *Tercüman*, 25 Temmuz 1968, s. 1.

⁷⁶ “Gazetemizden Türk Milletine Mesaj”, *Anadolu’da Hamle*, 27 Temmuz 1968, s. 1.

⁷⁷ Burada bir bakıma eylemi sahiplenirken, suç oluşturan fiilleri sahiplenmeme kaygısı vardır ki bunu birazdan Mücadele Birliği’nin hakkında açılan bir davadaki savunmasında nasıl yansıttığı gösterilecektir.

bir yandan failleri hukuki/adli süreçlerden korumaya, diğer yandan kentin adını polemiklerden uzak tutmaya⁷⁸ yardımcı olmuştur. Ne var ki faili böyle belirsizleştirmenin sağ aktörler açısından bir 'riski' bulunmaktadır. Neticede dönemin sağ aktörleri kendilerini öncelikle antikomünist bir mücadele çerçevesinde meşrulaştırmışlardır. Sola yönelik eylemleri faillerinin belirsiz kılınması, kendi paylarının, rollerinin ve sorumluluklarının atlanması varlıklarını anlamsız kılacak, ayrıca *"komünistlerin kendilerini rahat hissetmelerine"* yol açacaktır. Dolayısıyla bir yandan faillerin kimlikleri gizemli bir havaya büründürülürken edilirken, bir yandan da sol gruplar benzer vakaların yaşanabileceği uyarısıyla tehdit edilmiştir.

Bir yandan olaylara sahip çıkmanın ve solu tehdit etmenin gerekliliği, diğer yandan hukuki yaptırımlarla yüz yüze gelmemek arayışının doğurduğu ikilemleri aşmanın bir yolu olarak Mücadele Birliği'nin Kayseri olaylarının⁷⁹ ardından yaptığı açıklama nedeniyle, suçu ve suçluyu övdüğü iddiasıyla hakkında açılan kapatma davasına yazdığı savunma, aslında dönemin sağ gruplarının uygulamaya çalıştığı stratejinin de bir özetidir: Mücadele Birliği savunmasında Kayseri'de olaylar esnasında gerçekleşen suç fiillerinin olayların sadece küçük bir bölümünü oluşturduğunu, açıkladıkları bildiride Kayseri olaylarıyla, olaylarda meydana gelen suç fiillerini ayırdıklarını ve olaylara sahip çıkarken suç fiillerini savunmaktan uzak durduklarını ifade etmiştir.⁸⁰ Mücadele Birliği yaptığı bu savunmayla doğrudan eylemi meşru görür ve savunurken aynı zamanda kendini hukuki olarak korumaya çalışmıştır. Benzer bir yöntem Konya olaylarının savunulması sırasında da görülmüştür. Olaylarla ilgili görülen davada sanık avukatlarından Sûdi Reşat Saruhan savunmasında, *"aralarına karışan yağmacular hariç Konya halkı Müslüman Türkün iftihar defterine yazılmıştır"* ifadesini kullanmıştır.⁸¹

Konya olaylarının mahkemeye intikal etmesi ve yargı kararının açıklanması kısa süre içerisinde gerçekleşmiştir. 14 Ağustos 1968'te verilen karara göre 28

⁷⁸ Hadiselerin Konyalılar tarafından gerçekleştirilmediğinin vurgulanması bu yönde bir çaba olarak görülebilir. Yukarıda belirtildiği gibi saldırıya uğrayan Yeni Konya gazetesi bile bu iddiaya ortak olmuştur.

⁷⁹ Makalede daha önce de belirtildiği gibi Konya olaylarından yaklaşık bir yıl sonra, 1969 yazında Kayseri'de hemen hemen aynı yerlerin hedef alındığı bir linç girişimi yaşanmıştır. "Kayseri'de Tahribat", *Milliyet*, 9 Temmuz 1969, s. 1. Bu linç girişiminin ardından Mücadele Birliği tıpkı Konya olaylarının ardından yaptığı gibi eylemi savunan bir bildiri hazırlamıştır. Bunun üzerine hakkında suçu ve suçluyu övdüğü gerekçesiyle kapatma davası açılmış ve dava sonunda Mücadele Birliği kapatılmıştır. Selçuk, *age.* s. 51-52.

⁸⁰ Selçuk, *age.*, s. 51.

⁸¹ "23 Temmuz Olayları ile İlgili Duruşmalar Dün Sonuçlandı", *Anadolu'da Hamle*, 15 Ağustos 1968, s. 1.

sanık Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Kanunu’na aykırı fiillerinden dolayı 6 ay hapis ve para cezasına çarptırılmıştır. İnfaz kanununa göre mahkumların hükümleri para cezasına çevrilmiştir. Ceza alanların hemen hemen büyük çoğunluğunu esnaf derneklerindeki toplantıya katılan dernek başkanları oluşturmuştur.

Bu noktada kararın verilmesinden sonra mahkeme başkanı Hâkim İsmail Güven’in duruşma salonunda yaptığı açıklamaya dikkati çekmek gerekmektedir. Güven şunları söylemiştir:⁸²

“Sanıklar toplu olarak yaptıkları ve suç teşkil eden hareketlerini, bir mitinge karşı Konya halkı tarafından gösterilen bir tepkinin tezahürü olarak empoze etmeye çalışmışlardır. Konya esprisinin hakiki temsilcisi olduğuna şüphe edilemeyen Mevlana’nın koyduğu felsefeye, düşünceye özgürlük ilkelerine, müsamahaya ve iyi niyetlere tamamiyle zıt düşen, çok dar düşünceli ve görüşlü olduklarını fiilleri ispatlamış bulunan sanıkların geçmiş halleri ve manevi yapıları bakımından Konya namına hareket etmeye ehliyetli kişiler olmadığı meydana çıkmıştır.”

Bu açıklamada vurgulanması gereken önemli bir nokta vardır. Birincisi Hâkim Güven, linç girişimini yapanların ya da bunu organize edenlerin eylemlerini Konya halkının bir tepkisi olarak göstermelerine itiraz etmektedir. Sağ aktörlerin bu söylemi kullanmalarının, ilgili saldırıları meşrulaştırmak bir yana halkın milli, doğal bir refleksi olarak sunma gayretleriyle doğrudan bir ilgisi bulunduğu ve bunun ne anlama geldiği çalışmada daha önce ele alınmıştır. Üstelik Güven bu itirazını dile getirirken saldırının Mevlana’nın felsefesine aykırı olduğunu söylemektedir. Hâkim Güven’in, Mevlana gibi öncelikle Anadolu coğrafyasından, Müslüman dünyadan çıkan, yani ‘yerli’ bir değer olan bir isme atıf yapması, (elbette Mevlana’nın aynı zamanda evrensel bir değer olduğu bilinmektedir) saldırıda rol oynayanların kendilerini Konyalı, yerli, ‘bu topraklara ait’, mitingi organize edenleri ve genel olarak bütün karşıtlarını ‘yabancı’, ‘yapay’ olarak sunmalarına karşı çok ciddi bir hamle ve yorum olarak değerlendirilmelidir.

Mahkemede ilgili olayın bir ceza-i müeyyide gerektirdiğini savunan ve bunun için uğraşan kişilerden biri de Savcı Doğan Öz’dür. Savcı Öz Konya’daki bu tutumunu daha sonra da sürdürmüştür. Öz, bir yıl sonra Kayseri’de gerçekleşen benzer bir linç girişiminin ardından, eylemi destekleyen bir açıklama yayınlayan Mücadele Birliği’nin kapatılmasında da başrol oynayan bir isimdir. Öz kitleli katliamların yaşandığı 1970’lerin ikinci yarısında devlet içindeki kontrgerilla yapılanmasını araştırmış, hatta bununla ilgili hazırladığı bir raporu dönemin

⁸² “23 Temmuz Olayının 29 Sanığı Mahkum”, *Yeni Konya*, 15 Ağustos 1968, s. 1.

CHP'li Başbakanı Bülent Ecevit'e vermiştir. Savcı Öz 24 Mart 1978'de evinin önünde kurşunlanarak öldürülmüştür.⁸³

Gerek Hâkim İsmail Güven'in tavrı gerek Savcı Öz'ün tutumu bu makalenin başlarında Türkiye'de 1945'ten itibaren resmi ideolojinin bir parçası haline gelen antikomünizmin ve bu çerçevede gelişen, solun ne olursa ve hangi yöntemlerle olursa olsun bastırılması gerektiği yolundaki yaklaşımın devletin tüm aktörleri tarafından sahiplenilmediği, bu siyasete devlet, bürokrasi, yargı, ordu içinde ciddi itirazların olduğu yolundaki görüşü sağlamlaştıran bir örnektir. Belki buna karşı Hâkim Güven'in ve Savcı Öz'ün tutumlarının 'bireysel' ve 'istisnai' örnekler olduğu şeklinde bir itiraz getirilebilir. Elbette tek bir örnek üzerinden çalışmanın iddialarından birini tamamen kanıtlamak mümkün değildir, fakat bu örneğin bu iddiayı güçlendirdiğini söylemek mümkündür. Ayrıca bu dava özelinde Güven'in ve Öz'ün 'yalnız' olmadıkları da tahmin edilebilir. Örneğin o sırada Konya Başsavcısı olan Nezih Tankut'un bu iki isimden çok farklı bir tavır takınmadığını ya da en azından onlara karşı çıkmadığını düşünmek mümkündür. Sonuçta Başsavcı Tankut örneğin Öz'den çok daha yetkili bir konumdadır ve iddianameyi hazırlayan isimlerden biridir. *Milliyet* gazetesi yazarı Abdi İpekçi de olaylara ilişkin iktidarın tutumuyla Konya adliyesinin tutumu arasındaki farka dikkat çekerek Bakan Sükan'ı eleştirip adliyeyi suçluların üzerine gittiği için tebrik etmiştir. İpekçi'nin ilgili yazısı⁸⁴ devletin bütün aktörlerinin aynı çizgide buluşmadığını göstermektedir.

Sonuç

23 Temmuz 1968'de gerçekleşen Konya saldırısı devamında yaşanacak pek çok linç girişiminin ilk ciddi örneklerinden biridir. Konya saldırısıyla daha sonra gerçekleşecek benzer linç girişimleri arasında pek çok ortak nokta vardır. 12 Mart dönemine kadar bu saldırıların en büyük ortak noktası KMD'den, MTTB'ye, Mücadele Birliği'nden Ülkü Ocakları'na sağ grup ve örgütlerin işbirliğiyle, ortaklaşa düzenlenmiş olmalarıdır. Saldırıları elbette öncelikle solu sindirme çabası olarak görmek mümkündür. Fakat bu saldırıların önemli bir işlevi daha vardır: Sağdaki örgütler, hareketler arasında da bir güç mücadelesi, sağın önderliğini ele geçirme kaygısı mevcuttur. O yüzden bu gruplar için saldırıların yürütücüsü, öncüsü olmak, hukuki bir yaptırıma uğramamak kaydıyla diğerlerinin karşısında öne çıkma fırsatı yaratacaktır. Nitekim bu dönemde henüz milliyetçi, muhafazakâr ve İslamcı örgütler antikomünist saiklerle çoğunlukla bir arada bulunurken 1970'lerle birlikte ayrışacak, kendi yollarını çizecek, hatta zaman zaman bu ayrışmanın sonucu olarak karşı karşıya

⁸³ Bu cinayetle ilgili bütün ayrıntılar için bk. Orhan Tüleylioğlu, *Neden Öldürüldüler*, Uğur Mumcu Araştırmacı Gazetecilik Vakfı, Ankara, 2007.

⁸⁴ Abdi İpekçi, "CHP Bildirisi ve Konya Olayları", *Milliyet*, 30 Temmuz 1968, s. 1.

geleceklerdir. Bunun ilk örneği de 1969’da MTTB seçimlerinde ülkücülerle İslamcılar arasındaki mücadelede görülecektir.

Bu linç girişleri bilhassa taşrada yaşandığında sağ gruplar tepkilerini “millî refleks” şiarıyla doğal, hakiki, ve öz olarak sunarken solun eylemlerini topluma yabancı, yapay ve dışarıdan organize edilmiş olarak değerlendirmişlerdir. Linç “refleks” olarak nitelenmek bunun kendiliğinden gerçekleştiğini iddia etmektir ki bu çalışmada gösterilmeye çalışıldığı gibi bu tam da doğru değildir. Olay büyük oranda bir organizasyonun neticesinde gerçekleşmiştir.

Saldırganlar kendilerini şehrin hakiki temsilcisi olarak sunarken buna en keskin cevabı Hakim İsmail Güven vermiştir. İsmail Güven sanıkların çeşitli cezalara çarptırıldığı mahkeme kararının gerekçesinde saldırganların eylemlerini Konyalılık üzerinden meşrulaştırma çabalarına Konya’nın en büyük manevi liderlerinden Mevlana’ya ve onun hoşgörüsüne vurgu yaparak karşı gelmiştir.

Konya saldırısında herhangi bir ölüm hadisesi gerçekleşmemiştir. 1970’lerin ikinci yarısında Türkiye’de öğrenci çatışmaları giderek yoğunlaşıp, ülkenin hemen her yerine yayılırken, çatışmalar giderek bir iç savaş halini alırken bu tür linç girişimleri tekrarlanmış, fakat bunlar çok daha ağır şekilde sonuçlanmışlardır. En ağırının 100’den fazla insanın hayatını kaybettiği Maraş saldırısı olduğu bu linç girişimlerinde devletin güvenlik görevlilerinin en azından zafiyet gösterdikleri açıktır. Tabii bu durumu yorumlarken özellikle Soğuk Savaş döneminde devlet içinde solun hangi koşulda olursa olsun bastırılması gerekliliği fikrinin yaygın olduğunu göz önünde tutmak gerekmektedir. Fakat bu çalışmada gösterilmeye çalışıldığı üzere bu tutumun devletin tüm kurumları, bürokratları ve aktörleri tarafından paylaşılmadığı, yasallığa, hukuka önem veren bir tutumun da görüldüğünü söylemek mümkündür.

Kaynaklar

Resmî Yayınlar

TBMM Tutanak Dergisi (1969), Dönem: 2, Cilt: 34, Toplantı: 4, 62. Birleşim, 25 Şubat, s. 861-992

Kitaplar, Makaleler ve Tezler

AKKURT Halil (2019) Türkiye’de Solun Dine, Dini Oluşumlara ve Din-Siyaset İlişkisine Yaklaşımı (1960-1980) *Tarihsel Süreçte Türkiye’de Din ve Siyaset*, Efe Akademi, İstanbul, s.147-198.

ALTUĞ Hüseyin Alpaslan (2006) 1968-1980 Yılları Arasında Konya’da Toplumsal Hareketler, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

- AYTÜRK İlker (2020) Yetmişli Yıllarda Ülkücü Hareket ve Komünizmle Paramiliter Mücadele, *Türkiye'nin 1970'li Yılları*, Ed. Mete Kaan KAYNAR, İletişim Yayınları, İstanbul, s. 441-460.
- AYVAZOĞLU Beşir (1991) Türkiye'de Sağcı Olmak, *Türkiye Günlüğü*, Sayı 16, Güz, s. 32-43.
- BORA Tanıl (2009) Türkiye'de Faşist İdeoloji, *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce Cilt 9: Dönemler ve Zibniyetler*, Ed. Ömer LAÇINER, İletişim Yayınları, İstanbul, s. 349-369.,
- (2014) *Türk Sağının Üç Hali*, Birikim Yayınları, İstanbul.
- (2017) *Cereyanlar Türkiye'de Siyasi İdeolojiler*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- ÇAHA Ömer (2005) Ana Temalarıyla 1980 Sonrası İslami Uyanış, Demokrasi Çoğulculuk ve Sivil Toplum, *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce, Cilt 6 İslamcılık*, Ed. Yasin AKTAY, İletişim Yayınları, İstanbul, s. 476-492.
- ERDOĞAN Necmi (1992) Demokratik Sol ve Sosyal Demokrat Portreler, *Birikim*, Sayı 44, s. 27-32.
- İMER Kubilay (1968) Şehrimizdeki Hadiseler, *Yeni Konya*, 29 Temmuz, s. 1.
- KAYA Fırat (2019) Türkiye'de Sendikal Hareketlere Bir Örnek: Türkiye Öğretmenler Sendikası (TÖS), *Giresun Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- KOCA Bayram (2017) Altmışlı Yıllarda Türkiye'de Antikomünizm: Truman Doktrininden Komünizmle Mücadele Dernekleri'ne, *Türkiye'nin 1960'lı yılları*, Ed: Mete Kaan Kaynar, İletişim Yayınları, İstanbul, s. 545-569.
- KÜÇÜKKÖY İrfan (2011) *Bir Uyanışın Anatomisi Mücadele Birliği*, Alagöz Ofset Matbaa, Konya.
- MEŞE Ertuğrul (2017) *Komünizmle Mücadele Dernekleri*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- ODABAŞI Levent (2017) Fikir Kulüplerinden Devrimci Gençliğe, *Türkiye'nin 1960'lı Yılları*, Ed. Mete Kaan KAYNAR, İletişim Yayınları, İstanbul, s.341-358.
- SANLI Ferit Salim (2017) Türk Sağındaki Politik Çatallaşmaya Adalet Partisi'nden Bakmak: 1961-1967 Yılları İçerisinde Yaşanan 'Müfrit-Mutedil' Mücadelesi ve Bu Mücadelenin Türkes Hareketi ile olan Münasebeti, *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Yıl 13, Sayı 25, Bahar s. 4-49.
- SARGIN Nihat (2001) *TİP'li Yıllar 1961-1971*, Felis Yayınevi, İstanbul.

SELÇUK Ekin Kadir (2018) *Mücadeleciler, Mücadele Birliği (1964-1980)*, İletişim Yayınları, İstanbul.

----- (2022) Toplumsal-Siyasal Hayat ile Edebiyat İlişkisi Üzerine: Türkiye’de Toplumcu-Gerçekçi Edebiyat ve Köy Romanı (1950-1980), *Sinema ve Edebiyat Üzerine Yazılar*, Ed. Derya ÇETİN - İkbâl BOZKURT AVCI, Eğitim Yayınevi, İstanbul, s.135-154.

ŞENER Murat (2015) *Türkiye Solunda Üç Tarz-ı Siyaset Yön, MDD ve TİP*, Yordam Kitap, İstanbul.

TOPUZ Hıfzı (1973) *100 Soruda Türk Basın Tarihi*, Gerçek Yayınevi, İstanbul

TÜLEYLİOĞLU Orhan (2007) *Neden Öldürüldüler*, Uğur Mumcu Araştırmacı Gazetecilik Vakfı, Ankara.

Sürelili Yayınlar

Anadolu’da Hamle

Cumhuriyet

Milliyet

Milli Ülkü

Tercüman

Yeni Konya

Yeni Meram

İPEKÇİ Abdi (1968) Yanlış Teşhis ve Tehlikeli Gelişmeler, *Milliyet*, 25 Temmuz, s. 1.

----- (1968) CHP Bildirisi ve Konya Olayları, *Milliyet*, 30 Temmuz, s. 1.

KABAKLI Ahmet (1968) Yeşil Sarıklılar, *Tercüman*, 26 Temmuz, s. 1.

----- (1968) Lanet Şeytana, *Tercüman*, 27 Temmuz, s. 1.

ÖZDAMAR Mustafa (1968) Sosyalist Safsatası, *Anadolu’da Hamle*, 29 Temmuz, s. 1.